

ЦЕНТР
ДОСЛІДЖЕНЬ
ВИЗВОЛЬНОГО
РУХУ
www.cdvr.org.ua

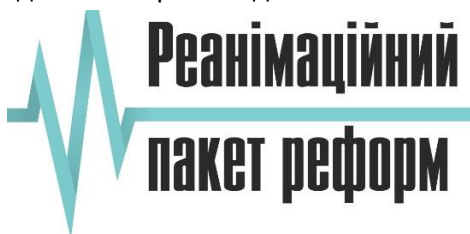
ВИКЛИКИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ КАЛЕНДАРЯ ДЕРЖАВНИХ СВЯТ

ЗЕЛЕНА КНИГА

**Анна Олійник
Андрій Когут
Лідія Тополевська**

Олійник А., Когут А., Тополевська Л. **Виклики законодавчого регулювання календаря державних свят. Зелена Книга** / Центр досліджень визвольного руху. — Київ, 2017. — 40 с.

Видання здійснене в рамках діяльності та за підтримки:

Група «Політка національної пам'яті»

© Олійник А., 2017
© Когут А., 2017
© Тополевська Л., 2017
© Центр досліджень
визвольного руху, 2017

ВСТУП

Реформування державного календаря свят є важливою складовою реформи політики національної пам'яті, а також актуальним завданням економічного порядку. Надмірна кількість неробочих святкових днів негативно впливає на економічну ситуацію в країні, мінімізує можливості роботи з інвесторами та донорами і назагал формує негативну репутацію бізнес-потенціалу України у світі. З іншої сторони, існуючий календар свят, що певною мірою залишився в спадок від СРСР, провокує суспільну конфліктність.

Дискусія, що розгорнулася в суспільстві навколо оприлюдненого Українським інститутом національної пам'яті проекту закону, засвідчує необхідність всестороннього аналізу проблеми із визначенням можливих альтернатив. Сподіваємося, що аналіз підготований експертами, зможе зробити дискусію більш ґрунтовною та вплинути на спосіб вирішення проблеми, а також на фінальний зміст майбутнього закону.

Ми зробили історичну ретроспективу щодо політики врегулювання державних свят у різні періоди з 1917 року та розібрались в історії походження тих дат, які викликають найбільший резонанс у суспільстві, якщо мова заходить про їх реформування. Також ми спробували зібрати думки максимальної кількості зацікавлених сторін, які часом були кардинально протилежними (наприклад, протистояння бізнес vs профспілки), та представили їх. Ми визначили, які саме позиції є прийнятними або неприйнятними для окремих сторін. На завершення ми проаналізували варіанти врегулювання цього питання, які вже є або пропонуються — у суспільстві або середовищем експертів.

Зелена Книга складається з п'яти розділів. Перший присвячений ключовим датам які впливали на формування святкового календаря свят починаючи з 1917 і до сьогодні.

Зважаючи на те, що у фокусі аналізу державна політика, в таймлайні рішень відображено ті, які приймалися державними органами, або ж органами, рішення яких були пізніше використовувані на державному рівні. Саме тому, до фокусу нашої уваги потрапили органи російської комуністичної партії більшовиків. З цієї ж причини, у нашій хронології не було відображено цілий ряд свят, які святкувалися українською громадою на рівні традиції, але могли б претендувати на статус національних. До таких зокрема можна віднести святкування 22 січня як Дня злуки, День Листопадового чину, День героїв Крут тощо.

У другій частині відображено міжнародний досвід. В першу чергу увагу було приділено кількості вихідних святкових днів, питанням призначення додаткових вихідних, а також практиці переносу вихідного дня (а чи радше їх відсутності).

У третьому розділі подано аналіз поточної ситуації в Україні: нормативне регулювання, кількість вихідних святкових днів, переноси вихідного дня, а також ключові дискусійні свята.

Позиції зацікавлених сторін подані в четвертому розділі. Альтернативи реформ — у п'ятому. В рамках підготовки аналізу проблеми було проведено дві фокус-групи. Одна з малими та середніми підприємцями, інша з представниками профспілок, організацій роботодавців та недержавних організацій, що займаються питаннями соціального діалогу. Окрім того було здійснено ряд інтерв'ю та анкетувань з представниками інших зацікавлених груп. З метою виявлення ключових позицій та пропозицій було проведено моніторинг інтернет-медіа.

Альтернативи реформи викладено у п'ятому розділі. Зокрема розглянуто можливі альтернативи реформи, у тому числі пропонувані фіналізованим законопроектом Українського інституту національної пам'яті, а також можливі ризики. На завершення ми спробували сформулювати модель реформи, яка могла б бути прийнятною для максимальної кількості сторін.

I. КОРОТКА ІСТОРІЯ СВЯТКОВОГО КАЛЕНДАРЯ 1917-2017

ТАЙМЛАЙН

I.1. ПЕРІОД ПЕРШОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ТА КАРПАТСЬКА УКРАЇНА

25 січня 1918 року — Українська Центральна Рада приймає закон «Про восьмигодинний робочий день». Свята, «в які працювати не треба»: 1 січня (Новий рік), 6 січня — Хрещення, 27 лютого — Шевченківське свято, 25 березня — Благовіщення; 1 травня — «робоче свято» («свято праці»), 15 серпня — Перша Пречиста, 14 вересня — церковний Новий рік, 25-26 грудня — різдвяні дні, п'ятниця і субота на Страсному тижні, понеділок і вівторок після Великодня, Вознесіння, другий день Трійці, 7 листопада і 9 січня — «Національне державне свято III і IV Універсалів». Представники інших релігійних спільнот можуть замість церковних свят брати вихідними будь-які інші дні. Всього виходило 17 вихідних.

6 березня 1918 р. — Рада Народних Міністрів УНР додатково визначає 27 лютого (Шевченківське свято) національним святом, коли всі урядові установи мають бути закриті. Будинки де розміщені державні установи мають бути прикрашені прапорами. Для учнів та студентів передбачається обов'язково проводити лекції та концерти. В оперному театрі мають відбуватись урочистості.

16 лютого 1918 р. — відповідно до рішення Малої Ради Української Народної республіки в Україні впроваджується Григоріанський календар.

17 січня 1919 р. — Рада Народних Міністрів УНР встановлює святкування дня проголошення самостійності України на 22 січня.

25 квітня 1919 р. — Державний Секретаріат ЗОУНР встановлює окремим розпорядженням 1 травня вихідним днем — «святом трудового люду».

22 січня 1939 р. — офіційне відзначення свята Соборності у Карпатській Україні (на той час, автономній республіці Чехословаччини).

І.2. РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

29 жовтня 1917 року (старий стиль) — Юрій Ларін, член президіуму Вищої ради народного господарства підписує¹ Декрет Ради Народних Комісарів «Про восьмигодинний робочий день» у якій визначається 15 свят, які є святковими і неробочими днями. Це такі свята: 1 січня, 6 Січня (Водохрещтя), 27 Лютого (День повалення самодержавства), 25 Березня (Благовіщення), 1 Травня, 15 Серпня (Успіння Пресвятої Богородиці), 14 Вересня (Воздвиження), 25 і 26 Грудня, п'ятниця і субота Страсного тижня, понеділок і вівторок Великоднього тижня, день Вознесіння Господнього і другий день свята Сходження Духа Святого.

Водночас, за декретом, нехристияни можуть замість недільних днів та інших свят відповідно до «закону своєї віри» вносити в розклад інші свята. А також, якщо більшість робітників підприємства або господарства захоче, вони можуть замінити святкові дні 1 і 6 Січня, 15 Серпня, 14 Вересня, 26 Грудня, суботу Страсного тижня та понеділок Великоднього тижня іншими вільними днями. Тобто всього у російському варіанті, який згодом матиме вплив на Україну, визначено 15 святкових неробочих днів, вказаних за юліанським календарем, серед яких тільки день 1 травня має святкуватись за григоріанським календарем, зважаючи що назва свята прикріплена до дати.

У 1918 році додається ще одне свято — річниця Жовтневої революції, яка святкується 7 листопада.

24 січня 1918 року — з'являється Декрет про введення у Російській республіці західноєвропейського календаря. Радянський Союз переходить на Григоріанський календар. Разом з тим починають

---

¹ Єфіменко Г. «День фактичного перевороту» та інші неробочі дні радянської України // «ЛІКБЕЗ. Історичний фронт» – <http://likbez.org.ua/ua/ukrayinska-den-fakticheskago-perevorota-ta-inshi-nerobochi-dni-radyanskoyi-ukrayini.html>

відбуватись зміни у святковому календарі: починається відділення держави від церкви і цей святковий потенціал держава використовує для легітимізації нових порядків.

2 грудня 1918 року — Рада народних комісарів приймає постанову «Правила про щотижневий відпочинок та святкові дні». Вона запроваджує нові свята, серед яких: День Кривавої неділі 9 січня, День повалення самодержавства (12 березня), День Паризької комуни (18 березня), День Інтернаціоналу (1 травня), День Пролетарської революції (7 листопада).

Лютий 1919 року — Наркомат праці УСРР затвердив тимчасове положення «Про восьмигодинний робочий день», у якому свята діляться на дві категорії — працювати необов'язково і працювати забороняється.

Про восьмигодинний робочий день (тимчасове положення)

11. По всіх галузях праці встановлюється день щотижневого відпочинку:

а) до роспису свят, в які працювати не обов'язково, зараховуються неділя й такі свята: 19 січня (Водохрещтя), 7 квітня (Благовіщення), 28 серпня (Перша Пречиста), 27 вересня (Воздвиження), перший та другий день Різдва, п'ятниця і субота Страсного тижня, понеділок та вівторок Великоднього тижня, день Вознесення господнього и день св. духа.

Примітка 1. Для нехристиян можна вносити до роспису інші свята, замість неділі та останніх, згаданих в цій статті, свят.

Примітка 2. На бажання більшості робітників підприємства або господарства чи будь-якого відділку, свята—19 січня, 28 серпня, 27 вересня, другий день Різдва, п'ятниця й субота Страсного тижня та понеділок і вівторок Великоднього тижня можна замінити іншими днями.

б) Працювати забороняється на такі святкові дні, призначені споминам про історичні й громадські події: 1 січня (Новий рік), 22 січня (день 9 січня 1905 р.), 12 березня (повалення царату), 19 березня (день Паризької Комуни), 1 травня (день Інтернаціоналу), 7 листопада (день пролетарської революції).

Джерело: Likbez.org. Історичний фронт².

² Єфіменко Г. «День фактического переворота»...

1921 рік — святкують Міжнародний день робітниць та селянок (8 березня) (робочий день).

1925 рік — запроваджується День пам'яті Леніна (22 січня) — офіційний вихідний.

24 вересня 1929 рік — Постанова РНК СРСР «Про робочий час і час відпочинку в підприємствах і установах, які переходять на безперервний виробничий тиждень». Усі релігійні свята зникають з календаря.

30-і роки — прийняття нової Сталінської конституції 25 листопада 1936 року додає ще святковий День Конституції 5 грудня. Також у 30-х роках запроваджується шестиденний тиждень, останній день якого ставав вихідним для всіх. Святковими та неробочими залишались 6 революційних свят: 22 січня — День Пам'яті Леніна, 1 і 2 травня — Дні Інтернаціоналу, 7 і 8 листопада — Дні святкування Пролетарської Революції, 5 грудня — День Конституції. Водночас у селі залишались «особливі дні відпочинку», в які, як правило, відзначались релігійні свята.

27 червня 1940 року — Постанова «Про порядок проведення Указу Президії Верховної Ради СРСР від 26 червня 1940 р. “Про перехід на восьмигодинний робочий день, на семиденний робочий тиждень і про заборону самовільного відходу робітників і службовців з підприємств і установ”». Зокрема, скасовувались «особливі дні відпочинку» у сільській місцевості.

1945 рік — з'являються неробочі святкові дні на День Перемоги 9 травня і День Перемоги над Японією 3 вересня.

23 грудня 1947 року — День Перемоги 9 травня позбавили статусу вихідного дня і перетворили на звичайний робочий. Цим же указом новорічний день 1 січня стає святковим і неробочим (був робочим з 1930 по 1947).

7 травня 1947 року — День Перемоги над Японією 3 вересня знову стає робочим днем.

Повоєнні роки — з'являються нові свята (робочі дні) які виступають світськими аналогами християнських— наприклад, День урожаю замість Покрови та свято Зеленого друга замість Трійці³.

7 серпня 1951 — День пам'яті Леніна 22 січня знову проголошується робочим днем.

1965 — День Перемоги знову стає святковим та вихідним днем⁴.

1977 — встановлюється святковим і неробочим Новий день Конституції — 7 жовтня.

1 жовтня 1980 року — Указ Верховної Ради СРСР «Про святкові і пам'ятні дні»⁵. З'являються категоризація свят, визначаються всенародні свята, трудові, календарні тощо.

16 липня 1991 року — українці відсвяткували День Незалежності — до річниці прийняття Декларації про державний суверенітет України Верховною Радою УРСР.

I.3. ПЕРІОД НЕЗАЛЕЖНОСТІ

1991 рік — Різдво отримує статус святкового неробочого дня.

24 серпня 1992 рік — День Незалежності святкують вже 24 серпня, коли було прийнято Акт проголошення незалежності України

---

³ Аниконова Т.Г. Праздничный календарь в формировании ценностных установок общества // Наука. Искусство. Культура. — Выпуск (6) 2015. — с. 26 – <https://cyberleninka.ru/article/v/prazdnichnyy-kalendar-v-formirovanii-tsennostnyh-ustanovok-obschestva>

⁴ Там же. — с. 28.

⁵ Указ Президиум Верховного Совета СССР «О праздничных и памятных днях» от 1 октября 1980 года: цит за веб-сайтом «Сборник статей по экономике Игоря Аверина» – <http://www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data02/tex13628.htm>

1995 рік — впроваджують норму про перенесення святкових вихідних днів у разі якщо вони випадають на суботу або неділю (у 1997 скасовують, у 1999 поновлюють). З'являються вихідні після Великодня та Трійці.

28 червня 1996 року — приймають Конституцію України, в якій вказано, що день прийняття Конституції є державним святом (стаття 161).

2000 рік — припиняють святкувати річницю Жовтневої революції (7-8 листопада).

9 квітня 2015 року — один із декомунізаційних законів змінює назву свята Дня Перемоги на День перемоги над нацизмом у Другій світовій війні (9 травня).

14 жовтня 2015 року — День захисника України стає офіційним святковим і неробочим.

16 листопада 2017 року — парламент приймає закон про внесення змін до Кодексу законів про працю України, за яким 25 грудня (Різдво) стає вихідним, а 2 травня — робочим.

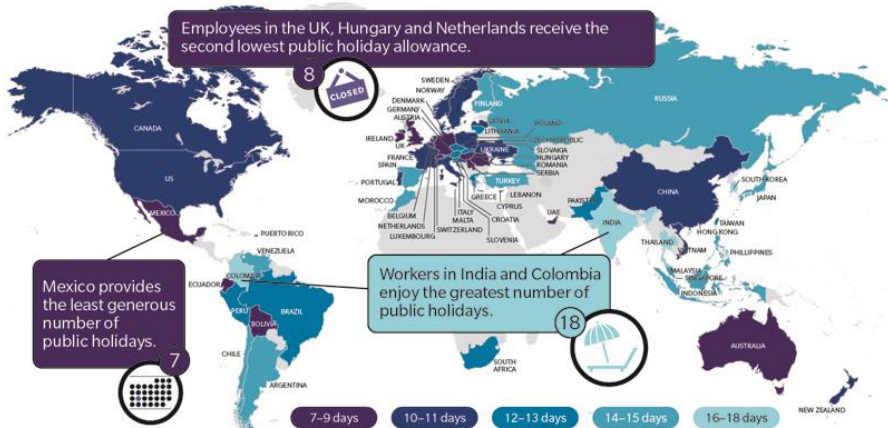
II. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

КІЛЬКІСТЬ СВЯТКОВИХ ВИХІДНИХ У СВІТІ

Середня кількість святкових вихідних у різних країнах світу може коливатись у межах від 7 до 18 днів — такі цифри називає консалтингова компанія Mercer у результаті проведених [досліджень](#)⁶. Автори роботи зауважують, що кількість вихідних у країні напряму впливає на інвестиційну привабливість держави. В інтересах уряду усвідомити це якомога раніше — як, наприклад, трапилось у Португалії, яка свого часу зменшила число офіційних державних свят з 14-ти до 10-ти та надіслала потенційним інвесторам повідомлення про ці зміни.

PUBLIC HOLIDAY ENTITLEMENTS AROUND THE WORLD

TOP 5		BOTTOM 5	
Colombia	18	Serbia	9
India	18	Hungary	8
Lebanon	16	Netherlands	8
South Korea	15	UK	8
Thailand	16	Mexico	7

Source: Mercer's 2013 Worldwide Benefit and Employment Guidelines
www.mercer.com/whg

Інфографіка: *Mercer* (станом на 2014 рік)⁷. Найсвітлішим кольором позначені країни з найбільшою кількістю свят, найтемнішим — з найменшою.

⁶ Uk receives second lowest public holiday entitlement in the world —

<https://www.mercer.com/newsroom/public-holiday-entitlements.html>

⁷ Ibid.

Лідери за кількістю свят у світі — це Колумбія та Індія, які мають по 18 святкових неробочих днів. Найменше відпочивають у Мексиці — тут всього 7 днів.

В Європі лідер за кількістю свят — Фінляндія з 15 офіційними святковими неробочими днями. За нею — Іспанія (14 днів). В Іспанії кількість свят також може відрізнятись у кожному окремому автономному регіоні. Загальний максимум свят — 14, центральний уряд може встановити не більше дев'яти загальнодержавних дат, а місцева влада — не менше двох.

Австрійці мають 12 днів, в той час як Швеція, Італія, Франція та Данія — 11. Цікаво, що у Франції обов'язково працівникам оплачують лише 1 вихідний — на 1 травня, решту мають узгодити профспілки з роботодавцями. Бельгія, Люксембург, Норвегія та Португалія відзначають по 10 свят. В той же час Норвегія та Швеція на державному рівні не вважають святами Святвечір та новорічну ніч, хоча місцеві роботодавці рахують їх як святкові дні.

Німеччина має 9 свят, але тут в різних землях може бути по різному, іноді кількість свят сягає 13. Єдиним загальнофедеральним святом є День національної єдності 3 жовтня. Також цьогоріч всі 16 земель святкували 31 жовтня 500 років Реформації.

Мало відпочивають у Британії, Угорщині та Нідерландах (до того ж в останній немає практики переносу вихідних) — тут всього 8 святкових вихідних на рік.

У країнах Центральної та Східної Європи лідирує Росія — 14 днів. Цікаво, що у Росії офіційно визначено 8 свят (7 із них — державні свята, 1 релігійне — Різдво). Однак кількість неробочих святкових днів, визначена **Трудовим Кодексом** Російської Федерації, становить **14 днів**⁸. А також до них ще слід дораховувати переноси святкових вихідних, якщо вони випадають на суботу або неділю. Новорічні

---

⁸ Див.: Трудовой кодекс РФ — <http://ppt.ru/kodeks.phtml?kodeks=17&paper=112>

Іншими святковими неробочими днями в РФ є 23 лютого — День захисника Вітчизни, 8 березня — Міжнародний жіночий день; 1 травня — Свято Весни та Праці; 9 травня — День Перемоги; 12 червня — День Росії; 4 листопада — День народної єдності (святкується з 2005 року на честь «звільнення Москви від польських інтервентів у 1612 році»)¹⁰.

Наступна країна в регіоні за кількістю свят — Словаччина (13 днів). Чехія, Литва, Польща — 12 свят, Україна — 11, Сербія та Румунія — 9. При цьому, до прикладу, у Польщі свята не переносять. З 12-ти святкових вихідних 8 є релігійними святами (враховуючи, що на Великдень та Різдво офіційно відводять 2 вихідних дні), 3 — державними та 1 Новий рік. Працівникам оплачують відпочинок у ці вихідні.

На Близькому Сході та в Африці перше місце за кількістю свят займає Марокко (14 днів), а мінімальна кількість свят спостерігається в Об'єднаних Арабських Еміратах (9).

Серед північноамериканських країн найбільше свят у Канаді — 11, далі — Сполучені Штати — 10 федеральних свят. Водночас приватні роботодавці у Сполучених Штатах не зобов'язані надавати працівникам вихідні у ці числа. Три федеральних свята у США присвячені окремим людям та іменам — Христофорові Колумбу (12 жовтня), Мартіну Лютеру Кінгу (третій понеділок січня) та Джорджу Вашингтону й Аврааму Лінкольну (свято називається Днем президентів та святкується кожного третього понеділка лютого).

Також кожен штат в Америці має власні свята. Іноді президенти запроваджують нові свята на честь своєї інавгурації. Дональд Трамп, наприклад, назвав день своєї інавгурації державним святом — Національним **Днем Патріотизму**¹¹. Барак Обама день своєї інавгурації у

---

¹⁰ День воинской славы России — День народного единства // Calend.ru — <http://www.calend.ru/holidays/0/0/94>

¹¹ Phillip A. Trump names his Inauguration Day a 'National Day of Patriotic Devotion' // — The Washington Post — <https://www.washingtonpost.com/news/post-politics/wp/2017/01/23/trump->

2009 році назвав «Національним днем оновлення і примирення». Однак ці дні є символічними святами та не отримують статусу вихідних. День праці у Сполучених Штатах святкують у перший понеділок вересня.

Латиноамериканські країни найбільш контрастні у розрізі кількості державних свят. До прикладу, Мексика має найменшу кількість святкових вихідних у світі — 5, Колумбія, як вже йшлося раніше, — найбільшу — 18. Аргентина та Чилі — 15 свят. Бразилія — 12.

Азіатсько-Тихоокеанський регіон: Індія — 18 свят, Тайланд та Північна Корея — по 16, Японія — 15, Японія, Малайзія та Філіппіни — по 14, Пакистан — 13, Гонконг і Тайвань — по 12. Австралія та Нова Зеландія — 9 та 11 відповідно, В'єтнам — 10. Китай та Сінгапур святкують 11 свят на державному рівні.

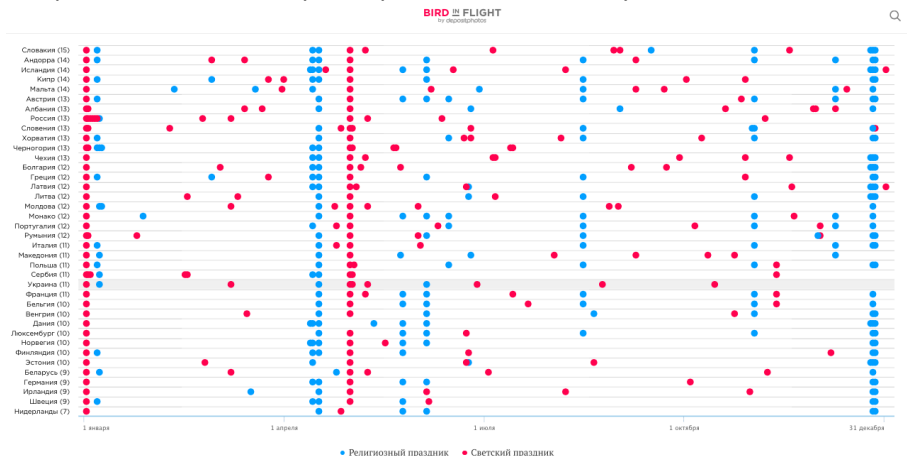
Однак слід зауважити, що кожна країна має ще свої окремі традиції святкування. До прикладу, в Китаї та Японії існують «золоті тижні» — це коли кілька святкових днів разом із суботою-неділею формують тиждень. В Китаї цілих два таких тижні на рік — китайський Новий рік та День освіти КНР (1-3 жовтня). Китайський Новий рік — це свято, яке триває майже два тижні (також називається Святом весни). Однак китайці офіційно відпочивають лише тиждень: приміром у 2018 році китайський новий рік святкуватимуть з 16 лютого до 2 березня, але офіційні вихідні заплановані з 15 по 21 лютого.

У Японії «золотий тиждень» починається 29 квітня зі святкування Дня імператора Сева — в пам'ять про період його правління. Також цього тижня святкують День Конституції, День зелені (День заснування держави) і Свято дітей.

[names-his-inauguration-day-a-national-day-of-patriotic-devotion/?postshare=1951485242246044&tid=ss_tw&utm_term=.4a54c0ef1bca](https://www.names-his-inauguration-day-a-national-day-of-patriotic-devotion/?postshare=1951485242246044&tid=ss_tw&utm_term=.4a54c0ef1bca)

Видання **Bird in Flight** на початку 2017 року створило інтерактивну інфографіку з даними про святкові вихідні дні за поточний рік¹². Наприклад, святкова карта Європи виглядає наступним чином:

Скріншот зі статті Дарини Солодової «Червоний день календаря: скільки днів відпочивають у різних країнах». *Bird in Flight*¹³

Інфографіка подає інформацію про свята в двох категоріях — релігійні та світські. При наведенні курсора на кожну з крапок з'являється назва свята, країни та дата святкування. Більше — [на сайті Bird in Flight](#)¹⁴.

Також подивитись довідкову інформацію та порівняти, які свята відзначають у різних країнах світу можна на сайті Public Holidays Global: <https://publicholidays.global/>¹⁵.

¹² Солодова Д. Красный день календаря: Сколько отдыхают в разных странах мира // «Bird In Flight» — <https://birdinflight.com/ru/infografica/world-public-holidays.html>

¹³ Там же.

¹⁴ Там же.

¹⁵ Public Holidays Global — <https://publicholidays.global>

III. АНАЛІЗ ПОТОЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ

1. НОРМАТИВНИЙ ХАОС

Стаття 92 Конституції України вказує, що державні свята встановлюються виключно законами України.

На практиці ж склалось так, що свята запроваджують різні суб'єкти державної влади: Президент України своїми Указами (хоча це не входить до переліку його повноважень, визначених Конституцією), Верховна Рада через постанови.

Чинне українське законодавство не дає чітких визначень поняттям «свято», «державне свято», «святковий неробочий день», «пам'ятна дата», «професійне свято» тощо. Також воно не має переліку свят за тематичними категоріями (державні, релігійні, традиційні тощо). У пояснювальній записці Проекту Закону «Про державні та інші свята, пам'ятні дати і скорботні дні», який розроблений експертами Українського інституту національної пам'яті, наводять такі приклади: *«У статті 73 Кодексу законів про працю України встановлені “святкові та неробочі дні”, але не визначено різниці між державними святами, релігійними та просто вихідними днями».*

Трапляються розходження навіть по відношенню до однакових понять у нормативних документах. До прикладу УНІП наводить таке: *«У статті 161 Конституції України є поняття “державне свято”, а у постанові Верховної Ради України “Про День незалежності України” фігурує дефініція “державне загальнонародне свято”».*

Тож одна із ключових проблем, яку необхідно вирішити — це на законодавчому рівні визначити різницю між різними категоріями свят та інших днів, встановити чіткий механізм запровадження (встановлення) свят. Водночас варто розмежувати державні свята з робочими та неробочими днями.

2. КІЛЬКІСТЬ ВИХІДНИХ

У 2017 році в Україні було визначено 11 святкових неробочих днів. 16 листопада 2017 року було прийнято Закон «Про внесення змін до статті 73 Кодексу законів про працю України щодо святкових і неробочих днів», за яким було додано ще один святковий неробочий день (25 грудня — Різдво Христове за григоріанським і новоюліанським календарями, як святкують протестанти, католики та більшість православних церков у світі) і скасовано вихідний 2 травня (2 день свята Дня міжнародної солідарності трудящих). Тобто загальна кількість вихідних **залишилась** на рівні 11 днів¹⁶.

У 2018 році будуть святковими та неробочими такі дати:

1 січня — Новий Рік (святковий та неробочий день з 1948 року);

7 січня — Різдво Христове (святкують православні церкви в Україні, Росії, Грузії, Сербії, Польщі, православний Єрусалимський патріархат в Ізраїлі та Йорданії; неробочий день з 1991 року);

8 березня — Міжнародний жіночий день (неробочий з 1966 року);

8 квітня — Великдень, *змінна дата* (неробочий з 1991 року);

27 травня — День Святої Трійці, *змінна дата, 49 днів після Великодня* (неробочий з 1991 року);

1 травня — День праці (святкується з 2018 року, раніше — День міжнародної солідарності трудящих, відзначався 1 та 2 травня);

9 травня — День перемоги над нацизмом у Другій світовій війні (до 2016 мав назву День Перемоги; неробочий з 1965 року);

28 червня — День Конституції України (неробочий з 1997 року);

24 серпня — День Незалежності України (неробочий з 1992 року; у 1991 році День Незалежності святкували 16 липня — до річниці прийняття Декларації про державний суверенітет України Верховною Радою УРСР, наступного року День Незалежності відсвяткували 24 серпня — у день, коли було прийнято Акт проголошення незалежності України);

14 жовтня — День захисника України (неробочий день з 2015 року);

25 грудня — Різдво Христове (неробочий день з 2017 року).

---

¹⁶ Див.: «Кодекс законів про працю України» —

<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/322-08/paran454#n454&test=dCCMfOm7xBWMUzYEZiHVRKlKHI4o.s80msh8le6>

В умовах нестабільної економічної ситуації кожен вихідний для держави вартує окремих видатків.

Під час експертного обговорення реформи державних свят, організованого Центром досліджень визвольного руху спільно з Реанімаційним пакетом реформ, Лілія Стиренко, заступниця виконавчого директора ПАТ «НСТУ» (UA: Перший) (раніше в.о. заступника голови Держпродспоживслужби) означила рамки проблеми наступним чином: *«Якщо ми вводимо додаткове свято, це щось коштує для держави. Механізм розрахунку працює так: посадовий оклад ділиться на кількість робочих днів та множиться на фактичну кількість відпрацьованих днів. Наприклад, оклад 10 000 гривень. В місяці 21 робочий день. Працівник відпрацював 21 день — отримав 10 000 гривень. Якщо ввели додатковий святковий вихідний день, то кількість робочих днів скорочується до 20-ти. Відпрацювали 20 днів, отримали ті ж самі 10 тисяч гривень. В межах країни це багато».*

3. ПЕРЕНОСИ ВИХІДНИХ

До числа цих 11 свят, які офіційно визначені неробочими днями, ще варто дорахувати переноси вихідних днів, якщо свято випадає на суботу або неділю. Наприклад, у 2017 році після [розпорядження](#) Кабінету Міністрів України від 16.11.2016 «Про перенесення робочих днів у 2017 році» у нас з'явилися додаткові вихідні — 8 травня та 25 серпня¹⁷. Так утворювались чотириденні канікули з 6 по 9 травня та з 24 по 27 серпня. Щоправда ці вихідні було рекомендовано відпрацьовувати по суботах — 13 травня та 19 серпня.

У 2018 році будуть переносити наступні вихідні дні: неділю 7 січня на понеділок 8 січня, неділя 8 квітня на понеділок 9 квітня, неділя 27 травня на понеділок 28 травня, неділя 14 жовтня на понеділок 15 жовтня.

Також щороку Кабмін рекомендує інші перенесення вихідних, щоб забезпечити «раціональне використання робочого часу» та створити

---

¹⁷ Див.: Розпорядження КМУ «Про перенесення робочих днів у 2017 році» від 16 листопада 2016 р. — <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/850-2016-%D1%80>

«сприятливі умови для святкування» тих чи інших свят. До прикладу, у 2018 рекомундууть: 9 березня, п'ятниця, — зробити вихідним, а натомість відпрацювати 17 березня у суботу; 30 квітня (понеділок) — 5 травня (субота); 29 червня (п'ятниця) — 23 червня (субота), 24 грудня (понеділок) — 22 грудня (субота), 31 грудня (понеділок) — 29 грудня (субота). Скорочені робочі дні будуть 7 березня, 30 квітня, 8 травня, 27 червня, 23 серпня, 24 і 31 грудня.

Якщо **порахувати** загальну кількість субот та неділей, кількість святкових неробочих днів та переносів свят, то вийде, що кожного року ми відпочиваємо майже 40 % року¹⁸.

Сьогодні переноси вихідних зберігаються також в Росії. В Білорусі, Польщі, Словаччині, Чехії, Литві, Франції, Німеччині, Данії, Нідерландах та інших країнах такої практики немає. В Німеччині або Іспанії, наприклад, якщо працівники не хочуть «розривати» вихідні, вони можуть взяти відгул (у дослівному перекладі «місток»). У Великій Британії переноси свят є, але в країні офіційно визначено всього 8 святкових днів.

4. ВІДСУТНІСТЬ СУСПІЛЬНОГО КОНСЕНСУСУ

Окремі дати — 8 березня, 1-2 травня та 9 травня спричинили чи не найбільше дискусій у суспільстві щодо того:

- чи мають їх святкувати в Україні;
- чи мають вони залишатись у статусі святкових і неробочих або ж чи можна їм надати статус свята, але відзначати без вихідного;
- ідеологія та походження цих свят.

З одного боку йдеться про комуністичний характер цих свят, що потрібно критично переосмислювати в країні, яка пройшла через сім десятиліть комуністичного терору. З іншого боку експерти наполягають, що історія свят має інше походження.

---

¹⁸ Горбач Д., Валентина Кузык В. Почему Европа больше празднует, но лучше живет // «Фокус» — <https://focus.ua/society/322380>

Спробуємо відтворити історію походження кожного з трьох свят та те, хто і як їх святкує сьогодні.

8 березня: таймлайн

8 березня 1908 — 15 000 жінок вийшли на протести у Нью Йорку, вимагаючи скорочення робочого дня, кращої зарплатні та виборчих прав.

28 лютого 1909 — у США **відбувся** перший Національний день жінки (NWD)¹⁹. До 1913 року жінки продовжували відзначати цей день в останню неділю лютого.

26-27 серпень 1910 — відбувається Друга Міжнародна соціалістична жіноча конференція у Копенгагені (вона проходить у рамках Восьмого конгресу Другого Інтернаціоналу). На ній Клара Цеткін **пропонує** створити жіночий аналог 1 травня — святкувати 8 березня як Міжнародний жіночий день соціалістичного руху²⁰.

1913 і 1914 роки — наприкінці лютого або на початку березня жінки у Європі організують антивоєнні демонстрації.

23 лютого 1917 року за старим стилем — відбулась масова маніфестація робітників Путиловського заводу, значну організаційну частину якої склали жінки. Цей протест та його продовження зрештою закінчився тим, що цар зрікся престолу.

1921 — на 2-й Комуністичній конференції вирішують святкувати Міжнародний жіночий день 8 Березня, зокрема, у пам'ять про жіночу забастовку у Петрограді 1917 року. Наступні роки свято

---

¹⁹ About International Women's Day (8 March) // International Women's Day — <https://www.internationalwomensday.com/About>

²⁰ Козлова Н. Н. Международный женский день 8 Марта как инструмент формирования советской политической культуры // Женщина в российском обществе. — 2011. № 1. — с. 36. — <https://cyberleninka.ru/article/v/mezhdunarodnyy-zhenskiy-den-8-marta-kak-instrument-formirovaniya-sovetskoy-politicheskoy-kultury>

8 Березня сприймалось як день, коли жінки мають особливо **виявляти** себе у професійному плані та у суспільному житті²¹. Багатьом у цей вдень встановлювали високі норми виробітку. Ввечері з нагоди свята відбувався офіційний концерт художньої самодіяльності. Також жінки могли безкоштовно відвідати кіно.

Фото: соцмережі

1 жовтня 1949 — 8 березня у Китайській народній республіці проголошують жіночим святом, в який китайські жінки працюють неповний день.

8 травня 1965 — до 20-ліття Перемоги у Другій Світовій війні, СРСР оголошує неробочим Міжнародний жіночий день, щоб «ознаменувати видатні заслуги радянських жінок у комуністичному будівництві, у захисті Батьківщини в роки Великої Вітчизняної війни, їх героїзму та самовідданості на фронті і в тилу, а також відзначаючи великий внесок жінок у зміцнення дружби між народами та боротьбу за мир». Тобто вперше 8 березня як святковий і вихідний відзначається у 1966 році.

---

²¹ Козлова Н. Н. Международный женский день 8 Марта ... — с. 36

1977 — резолюція Генеральної Асамблеї ООН (№A/RES/32/142) пропонує державам «проголосити, у відповідності з їхніми історичними і національними традиціями та звичаями, **будь-який день року** як День боротьби за права жінок та міжнародний мир Організації об'єднаних націй та інформувати Генерального Секретаря про це»²². Рішення прийняли у зв'язку з Міжнародним десятиліттям жінок — період з 1976 по 1985 роки (резолюція 31/136)²³ та імплементацією цілей, які було встановлено у рамках Міжнародного року жінок у 1975 році (резолюція 3010)²⁴.

4. *Invites all States to proclaim, in accordance with their historical and national traditions and customs, any day of the year as United Nations Day for Women's Rights and International Peace and to inform the Secretary-General thereon;*

Скріншот з Резолюції Генасамблеї

Отож, 8 березня стає вихідним днем в Україні (тоді у складі Радянського Союзу) у 1966 році. До цього часу цей день був святковим, але не вихідним у Радянському Союзі.

Сьогодні серед країн європейського регіону 8 березня як святковий неробочий день зберігається у 4-х країнах — Росії, Україні, Молдові та Білорусі. У всіх зазначених державах він має однакову назву — Міжнародний жіночий день. Однак на початку грудня цього року Міністерство охорони здоров'я, праці та соціального захисту Молдови вже **запропонувало** до громадського обговорення поправки до Трудового кодексу: зробити свята 8 березня та 1 травня робочими днями, а період з 31 грудня по 2 січня — новорічними канікулами²⁵.

---

²² Цит. за: <http://www.un.org/documents/ga/res/32/ares32r142.pdf>

²³ Див.: Resolution adopted by the General Assembly 31/136. United Nations Decade for Women — <http://www.un-documents.net/a31r136.htm>

²⁴ Див.: Resolution adopted by the General Assembly 3010 (XXVII). International Women's Year — <http://www.un-documents.net/a27r3010.htm>

²⁵ Бзюва М. Минтруда предложило отменить выходные 8 Марта и 1 Мая // «Бельцкий независимый портал» —

Також 8 березня як національне свято та вихідний відзначають в інших пострадянських країнах — в Азербайджані, Вірменії, Грузії (планувалось, що тут 8 березня замінить День Матері 3 березня, запроваджений у 1991 році, але досі святкуються обидва свята), Казахстані, Киргизстані, Узбекистані (День Матері), Таджикистані (з 2009 року тут за ініціативи президента 8 березня стало називатись [Днем Матері](#))²⁶ та у невизнаних республіках — Абхазії та Південній Осетії.

Туркменістан почав святкувати Міжнародний жіночий день з 2008 року. Раніше тут жіноче свято відзначалось 21 березня спільно зі святом Наврузом — святом весни. Воно так і називалось — Національне свято весни та жінок. У 2008 році за ініціативи президента знову почали святкувати 8 березня.

У Латвії до 2007 року 8 березня не було святом, яке офіційно відзначали. В 2007-му році Сейм прийняв поправки до закону «Про святкові, пам'ятні дні та дні, що відзначаються» та повернув статус свята 8 березня, однак без вихідного дня.

Також 8 березня є святковим і неробочим у таких країнах як Ангола, Гвінея-Бісау, Замбія, Камбоджа, Кенія, КНДР, Непал, Мадагаскар, Монголія, Уганда та Еритрея.

Деякі країни в цей день надають привілеї лише для жінок: наприклад, в Лаосі 8 березня працюють лише чоловіки, а в Китаї жінки працюють лише половину дня.

1 травня і 2 травня

В Україні до 2017 року відзначали Міжнародний день солідарності трудящих 1 і 2 травня. Закон «Про внесення змін до статті 73 Кодексу законів про працю України щодо святкових і неробочих днів», який

<http://esp.md/sobytiya/2017/12/11/mintruda-predlozhilo-otmenit-vyhodnye-8-marta-i-1-maya>

²⁶ Див.: Закон Республіки Таджикистан «О праздничных днях» от 2 августа 2011 года №753 — http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=46570

прийняли 16 листопада 2017 року, залишив вихідним і святковим лише 1 травня, принагідно перейменувавши це свято на День Праці. В Європі вживається здебільшого такий же варіант назви. Ще цього дня можуть святкувати Травневе свято (Кіпр, Словенія, Чорногорія, Чехія, Сербія, Фінляндія, Ірландія), День весни (Естонія), Свято весни і праці (Росія). У багатьох країнах День праці можуть святкувати в інші дати — до прикладу, у США це свято відзначають у вересні.

1 травня: таймлайн

1 травня 1886 року американські робітники вийшли на страйк з вимогою 8-годинного робочого дня. Демонстрація тривала декілька днів закінчилась сутичками з поліцією та кровопролиттям. У відповідь на жорстокі дії поліції невідомі з натовпу кинули бомби, від яких загинули також і поліцейські. Розслідування засудило до страти через повішання 8-х робітників-анархістів.

У липні 1889 року Паризький конгрес II Інтернаціоналу (міжнародне об'єднання соціалістичних партій) встановлює 1 травня як «День міжнародної солідарності робітників». Це свято набуває власної ідеології, однак залишається робочим днем.

У квітні 1917 року свято 1 травня починає існувати як святковий день — тоді Тимчасовий уряд ухвалює рішення про відзначення свята «Дня 1 травня», його домовляються відзначати за «новим» стилем.

Одним із ключових пунктів ідеології цього свята тоді було встановлення 8-годинного робочого дня. Однак, як [пише](#) український історик Г. Єфіменко, на багатьох підприємствах (зокрема, українських) на той час уже було встановлено таку норму²⁷.

---

²⁷ Єфіменко Г. "Скинути пута буденщини, дати спокій напруженим рукам". як перше травня вихідним стало // «DsNews» — http://www.dsnews.ua/nasha_revolyutsiya_1917/-skinuti-puta-budenshchini-dati-spokiy-napruzhenim-rukam--01052017090000

Пізніше радянська пропаганда позиціонувала цей день як можливість відпочити та відчувати себе причетним до міжнародної спільноти трудящих. Окрім цього, цей день ставав святом весни та символізував оновлення — природи й особистості.

У лютому 1919 року з'явилося тимчасове положення «Про восьмигодинний робочий день» від Наркомату праці УРСР²⁸. У ньому свято 1 травня — День Інтернаціоналу (як його називали у міжвоєнний період) — було віднесено до категорії свят, у які працювати забороняється (на відміну від, приміром, традиційних християнських свят, в які працювати «необов'язково»).

27 січня 1920 — рішення Всеукрревкому «Про об'єднання діяльності УСРР та РСФФР», наслідком якого стало, зокрема, перенесення російського календаря державних свят в Україну.

30 листопада 1920 року — рішення РНК УРСР, за яким на території України поширюється російське «Загальне положення про тарифи», в якому йдеться зокрема й про вихідні дні.

2 грудня 1922 року — набуває чинності Трудовий Кодекс УРСР, в якому ще раз подається перелік, в які дні працювати забороняється, а в які — необов'язково (особливі дні відпочинку — здебільшого дні релігійних свят). Серед тих, що «забороняється» працювати — 1 травня — День Інтернаціоналу.

Цей день зберігається як святковий і вихідний протягом всього часу існування Радянського Союзу.

2 травня

Цей день стає святковим і неробочим у 1928 році. Тоді 23 квітня з'явилась Постанова ЦВК СРСР «Про святкові дні, присвячені дню Інтернаціоналу, та про особливі дні відпочину». За нею вперше

---

²⁸ Єфіменко Г. «День фактичного перевороту» та інші неробочі дні радянської України // «ЛІКБЕЗ. Історичний фронт» – <http://likbez.org.ua/ua/ukrayinska-den-fakticheskago-perevorota-ta-inshi-nerobochi-dni-radyanskoyi-ukrayini.html>

впроваджувалось святкування дня Інтернаціоналу два дні поспіль — 1 та 2 травня. Роботу в ці дні заборонили на всій території СРСР (окрім підприємств та постанов, умови роботи яких вимагають безперервності).

Сьогодні лише декілька європейських країн зберігають 2 травня як вихідний. Так святкують у Словенії, Сербії, Чорногорії, але називається ця дата вихідним днем після Дня травня. В Росії та Білорусі 2 травня — робочий день.

Україна після 1991 року продовжувала робити офіційні неробочі дні 1 та 2 травня до 2017 року, попри те, що це свято у суспільній свідомості давно втратило свій первинний ідеологічний зміст. Багато людей у ці дні влаштовували колективні виїзди на природу, які отримали назву «маївки», або ж відправлялись до родичів у село, щоб допомогти із сільськогосподарськими роботами. Останнє в народі отримало жартівливу назву «бульбогейт». Після прийняття змін до Кодексу законів про працю у листопаді 2017 року 2 травня перестало бути вихідним днем.

У світі

Сьогодні на рівні національного свята 1 травня святкують у 143 країнах світу. Зокрема це такі держави: Австрія, Албанія, Аргентина, Вірменія, Аруба, Бангладеш, Білорусь, Бельгія, Болгарія, Болівія, Боснія і Герцеговина, Бразилія, Угорщина, Венесуела, В'єтнам, Гватемала, Німеччина, Греція, Гондурас, Гонконг, Домініканська республіка, Єгипет, Замбія, Зімбабве, Індія, Йорданія, Ірак, Ісландія, Іспанія, Італія, Казахстан, Камерун, Кенія, Киргизія, Китай, КНДР, Колумбія, Коста-Ріка, Кот-д'Івуар, Куба, Латвія, Ліван, Литва, Люксембург, Маврикій, Малайзія, Мальта, Марокко, Мексика, Молдова, М'янма, Непал, Нігерія, Норвегія, Пакистан, Панама, Парагвай, Перу, Польща, Португалія, Республіка Гаїті, Республіка Кіпр, Республіка Македонія, Російська Федерація, Румунія, Сальвадор, Сербія, Сінгапур, Сирія, Словаччина, Словенія, Таїланд, Туреччина, Україна, Уругвай, Філіппіни, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чилі, Чорногорія, Чехія, Швеція, Шрі-Ланка, Еквадор, Естонія, ПАР, Південна Корея.

У Росії і Таджикистані 1 травня святкують Свято Весни і Праці, в Естонії — День Весни. У деяких європейських країнах цей день називається Травневим святом (Ірландія, Фінляндія, Чехія, Чорногорія etc). У США, Канаді, Японії та Гренландії (Данія) святкують День праці в інші дати — не 1 травня.

9 травня

Отримує статус святкового і неробочого дня відразу ж у рік завершення Другої Світової війни. Також в СРСР 3 вересня святкують День Перемоги над Японією.

Однак вже за два роки, указом від 7 травня 1947 День Перемоги над Японією знову стає робочим, а указом від 23 грудня 1947 і 9 травня позбавляють статусу вихідного дня і перетворюють на звичайний робочий.

У 1965 році День Перемоги **знову** стає святковим та вихідним днем²⁹. Традиція святкування продовжується і після розпаду Радянського Союзу.

У 2015 році в Україні це свято було перейменовано на День перемоги над нацизмом у Другій світовій війні (за законом № 2539 «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939 — 1945 років»).

У світі

День Перемоги на рівні державного свята відзначається здебільшого у пострадянських країнах — Росії, Білорусі, Вірменії (тут називається Днем миру), Таджикистані, Туркменістані і т.д.

---

²⁹ Аниконова Т.Г. Праздничный календарь в формировании ценностных установок общества // Наука. Искусство. Культура. — Выпуск (6) 2015. — с. 28 — <https://cyberleninka.ru/article/v/prazdnichnyy-kalendar-v-formirovanii-tsennostnyh-ustanovok-obschestva>

9 травня також святкують Узбекистан — «День Пам'яті та Почестей», Молдова — «День Перемоги та пам'яті героїв, що полягли за незалежність Батьківщини», Азербайджан та Грузія — «День перемоги над фашизмом».

Більшість країн Західної Європи святкують 8 травня День Перемоги у Європі — день, коли антигітлерівська коаліція прийняла капітуляцію збройних сил Рейху. Оскільки капітуляцію прийняли без згоди ставки Сталіна, то він вирішив запровадити традицію святкування 9 травня. Країни Британської Співдружності відзначають цю дату 7 травня. Словаччина 8 травня відзначає День звільнення від фашизму. У Польщі востаннє відсвяткували День Перемоги на рівні святкового неробочого дня у 2014 році.

IV. ПОЗИЦІЇ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН

Святковий календар торкається інтересів багатьох груп стейкхолдерів: роботодавці, працівники, профспілки, церква, національні меншини, правозахисні організації, уряд, Український інститут національної пам'яті як центральний орган виконавчої влади, який уповноважений реалізовувати державну політику у сфері пам'яті (remembrance) та інші. Водночас лише деякі зацікавлені сторони пропонують системні варіанти реформи, інші групи здебільшого ведуть дискусії щодо окремих принципів для них святкових дат.

Результати фокус-групових інтерв'ю, експертних бліц-опитувань та обговорень показують на загал наступне:

1. ПРОФСПІЛКИ

Зацікавлені у збільшенні кількості вихідних та скороченні годин робочого дня (у розумних межах). Негативно ставляться до зникнення вихідного 2 травня. Застерігають від втрати значення свят.

В'ячеслав Рой, голова Федерації профспілок працівників малого та середнього підприємництва України, член Платформи громадянського суспільства Україна-ЄС:

«Ми не можемо підтримати відміну або перенесення 1 травня, бо це важливий міжнародний день. Але з іншого боку в Україні це свято втратило ту динаміку і сприйняття, яке мало би бути сьогодні у нас. Тому сьогодні зокрема потрібно підіймати питання смислового навантаження свят та сприяти тому, щоб налагоджувати соціальний діалог профспілок, роботодавців і держави».

Профспілки водночас зауважують, що світова тенденція — це скорочення робочого дня. Однак слід мати на увазі, що зменшення кількості годин робочого часу спостерігається до прикладу у

скандинавських країнах зі стабільною економікою та високим рівнем автоматизації виробництва.

2. БІЗНЕС

Підприємці готові працювати умовно 24/7, зацікавлені у скороченні святкових неробочих днів, адже несуть збитки щонайменше три сезони на рік: на зимові канікули, травневі свята та у другій половині літа в період відпусток. Також бізнес виступає за врегулювання питання свят окремим законом.

Едуард Курганський, підприємець, компанія «Лессі»:

«Той факт що 1 і 2 травня люди їдуть садити картоплю, то це насправді ознака стану нашої економіки, який треба змінювати. Якщо ми хочемо залишитись конкурентноздатними, то ми маємо перейти на режим 24/7. Не варто переносити вихідний день на наступний, якщо він випадає на суботу або неділю. Свято ж відбувається лише в той конкретний день».

3. ЦЕРКВА

На загал підтримує впровадження двох дат для святкування Різдва Христового (25 грудня — для католиків і протестантів, 7 січня — для православних вірян), але православне духовенство застерігає від можливого розколу у суспільстві.

Також представники церкви звертають увагу на суспільні значення свят.

о. Олекса Петрів, митрофорний протоієрей Української Греко-Католицької Церкви:

«Слід розділяти два поняття — свято і вихідний день. Кожне святкування — це маркер, що визначає культуру і традицію народу. Держава не має права легковажити цим і мати розкидані ідеологічно свята. Те, що в цьому напрямку йде впорядкування — це правильно.

Перенос вихідних днів, якщо свято випадає на суботу чи неділю, — питання комплексне. Наприклад, якщо мова йде про деякі християнські свята, які є частиною української культури, — як-то свято Воскресіння Христового чи свято пов'язане із зісланням Святого Духа — то перенос варто залишити. Бо церковне святкування взагалі становить три дні — неділя, понеділок і вівторок. Але ми просимо, щоб хоча б наступний день після неділі був вільним для святкування.

Що стосується нехристиян, то їм також потрібно надати можливість брати собі вихідні, щоб вони могли гідно відзначати свої свята. У питанні свят потрібно шукати не компромісу, а суспільного консенсусу».

4. ПРАВОЗАХИСНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ҐЕНДЕРНІ ЕКСПЕРТ(К)И

Погоджуються у тому, що 8-му березня перш за все потрібно повернути його первинний зміст (що це свято прав жінок, а не кухні, квітів та парфумів). Також рекомендують на загальнонаціональному рівні проводити відповідні просвітницькі кампанії. Однак думки розходяться щодо того (1) чи потрібно святкувати на державному рівні, (2) чи має це свято бути вихідним і неробочим (3) чи можна зробити цей день святковим, але без вихідного. Варіант з тим, щоб забрати статус святкового дня взагалі, майже не знаходить підтримки.

5. НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ ТА ІНШІ РЕЛІГІЙНІ СПІЛЬНОТИ

Підтримують ідею законодавчого впорядкування календаря. Водночас звертають увагу на те, що варто оновити статтю 173 Кодексу законів про працю або прописати окремою статтею у новому законі право брати вихідні для святкування своїх дат для релігійних спільнот та національних меншин. Зараз стаття 173 КЗпП говорить, що представники релігійних спільнот мають право на 3 таких вихідні на рік, але роботодавці не завжди дають своїм працівникам можливість ним скористатись. Профспілки також не відстоюють їхні права у даному питанні.

Окрім цього, за чинним законодавством, якщо людина таки зможе взяти ці три вихідні, потім вона має їх відпрацювати. Водночас християни не відпрацьовують свої святкові вихідні.

Одним із варіантів вирішення, який пропонується, є зобов'язуюча норма в КЗпП або у законі з тим, що якщо віруюча людина завчасно подасть клопотання про необхідність такого святкового дня, то її інтереси в обов'язковому порядку мають задовольнити. Вона отримає вихідний у бажаний для себе день замість будь-якого іншого.

Що показує міжнародний досвід? Наприклад, у Польщі адвентисти (один із напрямків протестантизму) змогли проадвокатувати право відпочивати в окремі дні згідно з традиціями їх культу. Тепер для них мають складати особливий графік навчання та роботи. У Словаччині мусульмани довгий час лобіювали встановлення ісламського свята Ураза-байрам як національного. Їх вимоги залишаються поки на рівні вимог, але вони можуть без проблем взяти вихідні у день своїх свят.

V. АЛЬТЕРНАТИВИ РЕФОРМИ

1. ПРИЙНЯТТЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗАКОНУ

Один із системних варіантів реформи державного святкового календаря запропонував **Український інститут національної пам'яті**. Наводимо тут останню версію проекту закону, підготовану за результатами обговорення з громадськістю.

Інфографіка: Український інститут національної пам'яті, Український кризовий медіа центр³⁰

Автори законопроекту хочуть систематизувати категорії свят та поділити на державні (з робочими та неробочими днями), міжнародні свята (сюди віднести День боротьби за права жінок 8 березня і День праці 1 травня), дні жалоби, пам'ятні дати, професійні свята, скорботні дні, традиційні свята.

³⁰ Див.: Український інститут національної пам'яті — <http://www.memory.gov.ua/laws/proekt-zakonu-ukraini-pro-derzhavni-ta-inshi-svyata-pam-yatni-dati-i-skorbotni-dni>

Також визначається перелік свят у категоріях (де це потрібно) та встановлюється, хто може бути суб'єктом запровадження нових свят. До прикладу: Верховна Рада буде визначати державні, традиційні свята, скорботні дні, вносячи зміни до закону. Дні жалоби можуть запроваджуватись постановою парламенту або указом Президента. Професійні свята — справа уряду.

9 травня пропонують зробити робочий день, а натомість долучитись до європейської традиції вшанування та відзначати День пам'яті та примирення 8 травня (як святковий неробочий день). 25 грудня пропонують зробити святковим, але без вихідного.

Практика переносу вихідних днів також нівелюється, але є два винятки — Великдень та Трійця. Для відзначення днів жалоби, скорботних днів та пам'ятних дат передбачена своя процедура та особливості.

Загальна кількість свят — 9 (на два менше ніж зараз). Якщо врахувати ще відміну переносів, якщо свято випадає на суботу або неділю, то тоді загальна кількість святкових вихідних залежно від конкретного року може скорочуватись до 6-8.

Переваги запропонованого варіанту реформи:

- 1) прийняття окремого закону (а не змін до Кодексу законів про працю) реалізує статтю 92 Конституції України за якою державні свята мають встановлюватись виключно законами України;
- 2) розподіл свят за окремими категоріями внесе нормативну ясність щодо того, хто є суб'єктом встановлення свят чи інших днів;
- 3) враховуються інтереси бізнес-спільноти, оскільки пропонується загальне скорочення вихідних днів та відміна переносів святкових днів;
- 4) враховуються інтереси церкви у питаннях збереження переносу вихідних днів на Великдень та Трійцю.

Ризики:

- 1) святковий але робочий день 25 грудня може не задовольняти позиції католицьких та протестантських вірян (однак після прийняття

- відповідних змін до Кодексу законів про працю цю норму УІНП планує привести у відповідність з чинним законодавством);
- 2) святковий але робочий день 8 березня може бути прийнятий за умови проведення просвітницьких кампаній у суспільстві про початковий сенс цього свята;
  - 3) фактично, не вирішується питання з національними меншинами та іншими релігійними спільнотами — вони будуть продовжувати користуватись нормою КЗПП про право на три вихідні дні у зв'язку з власними святами. Роботодавці не завжди дають можливість скористатись цим правом, а якщо дають, то потім вони мають ці дні відпрацювати.

2. ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КОДЕКСУ ЗАКОНІВ ПРО ПРАЦЮ

Наступна альтернатива здійснення реформи передбачає, що фактично переважну більшість проблемних моментів — скорочення кількості святкових неробочих вихідних, перелік, категорії і т.д. — можна вирішити за рахунок внесення змін до Кодексу законів про працю. Також відповідними змінами можна буде урегулювати питання про свята національних меншин та нехристиянських релігійних спільнот, встановивши зобов'язуючу норму для роботодавців забезпечувати права на гарантовані вихідні.

Переваги:

- 1) не потрібно приймати окремий закон, а внести зміни до вже існуючого НПА.

Ризики:

- 1) відповідну частину Кодексу доведеться значно розширити: потрібно буде вносити перелік свят за категоріями, подавати інформацію про суб'єктів встановлення свят, вносити зобов'язуючу норму про гарантовані вихідні тощо.

В той же час питання перенесення робочих днів буде продовжувати регулюватись розпорядженнями Кабінету Міністрів, як це є зараз.

3. ЗБЕРЕЖЕННЯ STATUS QUO

Допоки суспільство шукає консенсусу щодо того, чи варто нам скорочувати кількість вихідних, які свята мають відзначатись на рівні держави, хто має їх встановлювати і т.д., можна зберегти поточний стан речей. В той же час закликати зацікавлені структури до проведення інформаційних та роз'яснювальних кампаній. Наприклад, профспілкам — проінформувати своїх членів про походження свята 1 травня та мотиви його святкування в різних країнах. Правозахисникам — проводити просвітницькі кампанії про рух за права жінок та історію боротьби, про свята меншин та релігійних спільнот.

Переваги:

1) така позиція дає час продовжити суспільну дискусію.

Ризики:

- 1) питання визначення свят, їх переліку, категорій та суб'єктів встановлення виходить за межі завдань Кодексу законів про працю та має регулюватись окремим законом;
- 2) відсутність встановленого дедлайну створює ймовірність, що проблема затягнеться та не буде вирішена ще протягом тривалого часу.

З огляду на все вищесказане, аналіз усіх проблемних моментів, яких торкається реформа, а також робота зі стейкхолдерами, дає можливість сформулювати **наступні рекомендації щодо альтернатив реформи:**

1. Прийняти відповідний закон для дотримання статті 92 Конституції України, подати чіткий перелік категорій свят та суб'єктів їх запровадження, скасувати переноси вихідних днів (за винятками другого дня після Великодня та Трійці за проханням церков).
2. Взяти за основу проект закону Українського інституту національної пам'яті, але доопрацювати ті моменти, які зазначені в ризиках:
  - 25 грудня як святковий і вихідний;
  - 8 березня як святковий робочий, але з проведенням інформаційних кампаній про суть та походження свята;

- зобов'язуюча норма про гарантовані вихідні релігійним спільнотам та національним меншинам для відзначення своїх свят.

Також варто врахувати, що анексія Криму Росією та подальші численні порушення прав людини окупаційною владою актуалізували питання підтримки кримсько-татарської громади на «материковій» Україні. Важливим кроком може стати законодавче забезпечення можливості відзначення традиційних свят кримсько-татарського народу.

ВИСНОВКИ

Один із учасників обговорень зі стейкхолдерами проблеми реформи державного святкового календаря сказав, що у питанні свят потрібно шукати не компромісу, а суспільного консенсусу. Ця позиція і закладена в основу підготовки нашого документу.

Результати проведеного аналізу показують наступне: суспільство у переважній більшості схиляється до того, що окремий закон потрібен, щоб чітко визначити перелік та категорії свят, пам'ятних чи скорботних днів, а також знати, хто відповідальний за їх запровадження.

Питання, яке сприймається більш неоднозначно: відміна перенесення вихідних та їх загальне скорочення. Експерти кажуть, що кожен вихідний для держави коштує. Бізнес також констатує, що тривалі канікули позначаються на прибутках підприємців. Профспілки незгодні зі скороченням вихідних, але готові обговорювати такий варіант, якщо мова йде про «розумні межі». Церкви наполягають на збереженні переносу вихідних у важливі для них свята (Великдень, Трійця).

Достатньо складно говорити про завершення дискусії про день 8 березня — святковий і вихідний чи святковий і робочий? Більш важливе питання — це повернення святу його змісту, коли мова має йти про права жінок та рівні можливості, а не про весну і т.д. Над вирішенням цього аспекту мають працювати як правозахисні організації та гендерні експерти, так і вищі органи влади.

Загалом історія показує, що формування державного святкового календаря завжди було важливим вектором політики держави: він дозволяє розставити ключові акценти щодо базових цінностей (що ми вшановуємо і чому) та знайти консолідуючі точки — останнє особливо важить для країни, яке веде війну з державою агресором за цілісність своїх кордонів.

ЗМІСТ

Вступ	3
I. Коротка історія святкового календаря 1917-2017	
Таймлайн	5
I.1. Період першої незалежності та Карпатська Україна	5
I.2. Радянський період	6
I.3. Період незалежності	9
II. Міжнародний досвід	
Кількість святкових вихідних у світі	11
III. Аналіз поточної ситуації в Україні	
1. Нормативний хаос	17
2. Кількість вихідних	18
3. Переноси вихідних	19
4. Відсутність суспільного консенсусу	20
IV. Позиції зацікавлених сторін	30
1. Профспілки	30
2. Бізнес	31
3. Церква	31
4. Правозахисні організації та гендерні експерт(к)и	32
5. Національні меншини та інші релігійні спільноти	32
V. Альтернативи реформи	
1. Прийняття спеціального закону	34
2. Внесення змін до Кодексу законів про працю	36
3. Збереження status quo	37
Висновки	39